

Життєва компетентність особистості: психолого-герменевтичний підхід

Рудницька С.Ю.

На тлі глобальних економічних та соціальних потрясінь сучасний світ напружено лихоманить від терористичних актів, військових конфліктів, стихійних катаклізмів, епідемій, екологічних і техногенних катастроф, унаслідок чого інформаційне суспільство формує принципово нові вимоги та критерії розвитку суб'єктності – особистість III тисячоліття має бути життєздатною та конкурентоспроможною за умов невизначеності, ризиків, соціальної напруги та мобільності; здатною формувати системи внутрішньої детермінації життєдіяльності; створювати адекватні ментальні моделі світу; опанувати власну поведінку в ситуаціях, коли нові життєві вибори не зумовлюються попереднім досвідом, а експлікуються із «стихії» актуальних дискурсивних контекстів; розв'язувати не лише нагальні соціальні завдання, а й ініціювати та самостійно здійснювати постановку власних життєвих завдань як задач на саморозвиток, самоменеджмент, самопроекування впродовж життя (lifespan development).

Наукова ємність теоретичного концепту «життєва компетентність» як інтегративної психологічної характеристики особистості, що визначає продуктивність її життєздійснень, досить велика, проте аморфність понятійного апарату, неузгодженість синонімії україномовних та іншомовних термінологічних категорій призвели до ситуації, коли він частково заміщується та «перекривається» численними спорідненими категоріями, такими як: самоефективність, життєстійкість, резильєнтність, самотворення, суб'єктність, самопроекування, психологічне благополуччя тощо.

На відміну від зазначених вище понять, життєва компетентність становить емерджентну здатність особистості, що визначає ефективність її соціальної взаємодії в мінливих реаліях сьогодення за рахунок продуктивності постановки та розв'язання нею основних життєвих завдань. Зазначена компетентність відрізняється внутрішньою спрямованістю, переходом від особистості, що розвивається «за допомогою» інтерпсихічних факторів, до особистості, що самодетермінується, керує власним розвитком, спрямована на досягнення власних цілей, розв'язання соціальних та особистісних завдань, опанування смислів (В.В. Нуркова, Д.О. Леонтьєв, В.М. Мясіщев).

Незважаючи на високий науковий потенціал досліджень проблеми розвитку життєвої компетентності особистості, у вітчизняній та зарубіжній науці існують лише нечисельні приклади її опрацювань. Актуальність дослідження зазначеної проблеми також зумовлена сучасними тенденціями еволюції наукового пізнання, пов'язаними з його переходом на постнекласичний етап розвитку, який передбачає активне включення до розгляду і дослідження особистості історичного та соціокультурного контекстів. Згідно принципам постнекласичної наукової раціональності, соціальна реальність розглядається як реальність наративно-дискурсивна, а її конститутивні комунікації інтерпретуються не як властивості чи функції соціальних відносин, а як дискурсивно-мовленнєві практики (Є.О. Гаврилов,

В.В. Нікітіна). У зазначених координатах соціокультурний світ постає як світ значень, що транслюються культурою та інтерпретуються особистістю в повсякденному житті. Саме означування реальності, тобто заміщення її певними культурно заданими схемами дозволяє не лише обдумувати, осмислювати те, що відбувається, аналізувати й переживати ті чи інші події, але й впорядковувати їх, творячи для себе нову психічну реальність, новий досвід. Отже, одним із провідних шляхів розвитку особистості, формування її життєвої компетентності є її занурення в дискурсивний культурний простір [2].

Саме тексти культури постають тим комунікативно-семіотичним ресурсом, засобом саморозуміння та самовибудовування, що дозволяє особистості осмислити свій життєвий досвід, надаючи їй культурні зразки, норми розуміння та інтерпретації себе і власного життя. У результаті осмислення соціокультурного досвіду, що знаходить своє відображення в текстах культури, людина конструює власний особистісний текст (Я-текст), який створює своєрідну культурну канву розвитку її життєвої компетентності, що становить базис для життєздійснення, життєтворення особистості, її самопроєктування, конструювання власного життєвого шляху [1; 3].

Розвиток особистості в межах постнекласичного психолого-герменевтичного підходу передбачає формування в неї здатності до осмислення та самоосмислення світу через засвоєння основних культурних дискурсів, конструювати на цій основі життєвий досвід, перетворюючи його на впорядковані дискурсивні моделі, а також вміння переосмислювати, трансформувати цей життєвий досвід залежно від мінливих зовнішніх обставин, формуючи та розвиваючи на цій основі власну життєву компетентність. У руслі психологічної герменевтики передбачається, що розвиток життєвої компетентності особистості відбувається в процесі інтеграції окремих різнорідних «дискурсивних реальностей» індивіда в зв'язну цілісність шляхом мовленнєвих практик у процесі особистісного смислотворення. Перспективність дослідження зазначеної проблеми полягає в подальшому розвитку наукових підходів до розробки, апробації, впровадження та розповсюдження новітніх практик і технологій становлення та життєздійснення зрілої особистості в мінливому напруженому сьогоденні.

Список використаних джерел

1. Гуцол К. В. Наративна компетентність у межах психологічної герменевтики. Сучасна освіта та інтеграційні процеси : збірник наукових праць міжнародної науково-методичної конференції, 22-23 листопада 2017 р., м. Краматорськ / під заг. ред. С. В. Ковалевського, д-ра техн. наук., проф. Краматорськ : ДГМА, 2017. С. 53–55.
2. Нативні психотехнології / Чепелева Н. В., Смульсон М. Л., Шиловська О. М., Гуцол С. Ю. ; за заг. ред. Чепелевої Н. В. Київ : Главник, 2007. С. 144. (Серія «Психол. інструментарій»).
3. Чепелева Н. В., Рудницкая С. Ю. Дискурсивные технологии самопроектирующейся личности. *Psycholinguistics*. 2019. 25(1). С.363–383.